

הלכות ברפת המזון סימן קפג

פח באר הגולה

ט שפלי הלקט י שם
כ פקרא כ שם
התוספות ונבנו ינה
וראש ל שם
מ שפלי הלקט
וארחות חיים בשם
רבי צבי

ממנו: ה' יש מי שאומר שאם המבקר אשר (בלעז: מנצי"ו) אוהז הכוס בימינו (כ) שהוא שמאל כל אדם: ו' (כא) משנתנו לו כוס לברך לא ישיח המבקר. י' המסבין אין להם להשיח (כב) משהתחיל המבקר; לא מפניא בשעת שהוא מבקר (כג) שצריך לשמע ולהבין מה שאומר המבקר, אלא אפלו בין ברכה לברכה (כד) אין להם להשיח. ואם עברו ושחו בין ברכה לברכה בשעה שהמבקר שותק מעט, יצאו. (הגה (כה) * אפלו אם שח המבקר עצמו), לאכל אם שחו בשעה שהוא מבקר (כו) לא יצאו: ז' (כז) נכון הדבר שכל אחד מהמסבין יאמר (ט) בלחש עם המבקר (כח) כל ברכה וברכה ואפלו

באר היטב

שומעין לו ומדברים דברים אחרים ובפרט בסעודות גדולות, וטוב מאד היה הדבר שלא לברך בזמן קלל דאז היה כ"א מבקר בפני עצמו ע"ש

באור הלכה

* אפלו אם שח המבקר עצמו. עין במשנה ברורה מה שכתבנו בשם יש אומרים, דאם שנה כדי לגמור בלה חזור לראש ואפלו בין ברכה לברכה, והוא מהמגן אברהם, וכן כתב בגשמת אדם הלכות ברכות. והנה מה שפקק המגן אברהם אולי דברפת המזון שאני מתמת דמציא בה דבר שהוא קיל מתפלה, הנינו היכא דברך ואחר כך מצא צוהא במקום זה דנסתפקי התוספות והרא"ש כמבאר סימן קפה, זה יש לדחות משום דמקום זה דנסתפקי סבירי שם דאין להקל בזה, וגם הרמב"ן בלקוטיו סובר כן כמו שכתבנו שם בסימן קפה, ומלבד זה נשארנו על המגן אברהם שם בבאור הלכה בסימן סה בקצתא: אמנם מצד אחר יש לפרש בזה, והלא כתבנו שם בסימן סה דברכת קריאת שמע אע"פ שיש בין ברכה לברכה אינו חוזר, והלא הנינו שם משום דמצבין זה את זה, בלהו חשיבי כחד ברכה, וגם משום הא דפסק לקמן בסימן קפה סעיף י' חזרו לראש, והשעם כתב שם הרא"ש דכלהו ג' ברכות דברפת המזון חשיבי כאחת, וכן העתקתי שם בבאור הלכה. אף עתה שערנו ה' אחרי חפוש בספרים התבוננתי וגם זה לאו מלתא דפסיקתא היא, דלענין מצבין זה את זה הלא ידוע לקמן בסימן קעד מה שכתב שם המגן אברהם בעצמו דלרמב"ן לא פשיטא לה האי דינא, ועין באבן העזר ג' שכתב וגם להר"ף אין מעבדין זה את זה, וגם מה שכתבנו דכלהו ג' ברכות חשיבי כאחת זהו דוקא להרא"ש ור"י, אבל פה פוסקים לא סבירא להו כותה בזה, כמו שכתבנו לקמן בסימן קפח בבאור הלכה. עין שם, ואם כן אין לנו ראייה בענינו לענין ברפת המזון דאם שנה בין ברכה לברכה

(ט) בלחש. והפ"ח פתח דיותר טוב לשמע, וכ"פ בתשובת פנים מאירות סימן נו, ע"ש. ובט"ז כתב: הואיל בערה שאותו פסע שהמבקר מבקר בזמן אין

משנה ברורה

ברכה (ט) כדי שיתברך הפעל הבית: ה' (כ) שהיא שמאל כל אדם. ואם הוא שולט בשפי ידיו, (כ) אוהז בימין שהוא ימין כל אדם. ודע דמה דהזכור מסעיף ד עד סעיף זה, הסכים בבאור הגר"א דהוא רק להדור מצוה לבתחלה: ו' (כא) משנתנו לו כוס. ועד (כא) אחר שתתו, שהוא לאחר גמר ברפת המזון: (כב) משהתחיל המבקר. אבל מקום נשארין להשיח אף שגבר נטל המבקר הכוס בידו. ויש מן הפוסקים דסבירא להו להתמיר בזה, (כג) ונכון לחש לדבריהם: (כד) שצריך לשמע וכד'. דהמבקר מוציא אותם בברפת המזון, ואם לא ישמעו לא יצאו: (כה) אין להם להשיח. דכיון דשמע עונה, הרי הם המבקר עצמו: (כח) אפלו. דהשיחה שבקנים אינה מסקנת הברכות בדיעבד. ודע דמגן אברהם מצוה דכל זה הוא דוקא בשיתה בשוגג, אבל במזיד, אפלו בשיתה מעורר דכל זה הוא דוקא בשיתה חזור לראש ברפת המזון, וכמו גבי תפלה לעיל בסימן קיד סעיף ז; אמנם באלה רבה נשאר בדיון זה בצירוף עין, וכן הכרענו לעיל בסימן סה במשנה ברורה דבדיעבד אין לחזור (ג) אפלו בששח במזיד, ועין שם בבאור הלכה, אף לבתחלה יש לזהר בזה הרבה. ואם היה בין ברכה לברכה שהיו מרבה שהיה כול באותו הזמן

לגמור (מ) כל ברפת המזון מראש ועד סוף, אפלו אם לא שח כלל בינתיים, יש אומרים דצריך לחזור לראש ברפת המזון; ודוקא אם שהיה היה מתמת אנס, שהיה צריך לנקיטו) או שהיה המקום אינו נקי, וכמבאר לעיל בסימן סה לענין קריאת שמע, והוא הדין כאן. ועין בבאור הלכה שכתבנו דאין דין זה ברור למעשה דבחזר בשביל שהיה בין ברכה לברכה, אף אם שהי בזה היה באמצע ברכה צריך לחזור, ורק לראש הברכה: (כו) לא יצאו. ותלוי בזה: דאם לא גמר המבקר עדין את הברכה, (כס) חוזרין המסבין (ט) ומבכרין בעצמן במקום שפסקו לשמע לדברי המבקר, ואם גמר המבקר (ס) את הברכה וכונו לשמע, צריך המסבין לחזור לתחלת הברכה ולברך בעצמן, (מ) דכיון שדלגו באמצע הוי כלא אמרוה כלל. וכל זה דוקא אם על ידי השיחה שבאמצע לא שמעו ודלגו דברים שהם מעקר הברכה, כמו ברית וחזרה וכיצא בזה שהם לעכובא, כמו שכתוב בסימן קפז, אבל אם דלגו רק דברים שהם שלא מעקר הברכה, יצאו בדיעבד ואינם צריכים לחזור בשביל זה; וכל שכן אם לא דלגו כלל, כגון שהמבקר עצמו שח אז באמצע ושחו גם הם, אף דבנודא שלא בדיון עשו, מכל מקום בדיעבד יצאו (כט) ואינם צריכים לחזור: ז' (כז) נכון הדבר. היינו, אף דמדינא היה יותר נכון שישמעו המסבין כל הברפת המזון מפי המזמן והוא יוציאם בברכתו ובעצמן לא יברכו כלל, מכל מקום בעבור (ל) שמצוי בעונותינו הרבים שהמסבין מסיחין דעתם ואינם מכוין לדברי המבקר כלל, ונמצא שחסר להם ברפת המזון לגמרי ומבטלין עשה דאורייתא בנדום, לכך נכון כהיום יותר שהמסבין יאמרו בעצמן בלחש כל מלה ומלה עם המבקר כדי שיברכו יחדו, ונקרא על ידי זה ברפת זמון, ומתקיים מה שאמר הפתוח "גדלו לה" אתי תרוממה שמו יחדו", דמנה לפינן ברפת זמון, וכמו שכתבנו לקמן (בסימן קצב במשנה ברורה): (כח) כל ברכה וברכה.

שער הציור

(ט) וממילא מתברכת גם האשה, וכמו שאמר שם עולא בהדיא בדה"נ נא עמוד ב. אף מהתפארת אולי עולא פליג על עקר הדין דבריתא דיש אומרים משנה לאשמו, דכיון שהוא שותה ממילא מתברכת גם היא, וכוון דהפוסקים נקטו להאי דינא, הוא הדין באורח אצל בעל הבית, ואפשר דזה היה גסרן טעמו של רב נתן שאמר: נשבר לה מר כסא לילתא, וצריך עיון: (כ) פרימגדים: (כא) שפסקים, הכל בכלל מה שאמרו: אין מסיחין על כוס של ברכה: (כב) מגן אברהם ועוד אינה אחרונים: (כג) אפלו בששח באמצע ברכה: (כד) וכמו לענין קריאת שמע ושאר דברים דבעינן דוקא שהיה מתחלתה ועד סופה, כגיל בסימן סה במשנה ברורה; ולכאורה אין לשער רק כדי לגמור הג' ברכות דאורייתא, ולא זמניא לברכת קריאת שמע דבקשה בקריאת שמע משערין אף בהם, דהם נתקנו לקריאת שמע, אבל ברכה רביעית שבברפת המזון בפני עצמה היא ונתקנה אחר כך בשביל תרוגי ביתר, כדאיתא בש"ס, ואדרבה קבעו שיענה בעצמו אמן אחר ברכה שלישית להראות שפאן הוא גמר ברכות, וצריך עיון: (כט) דלא גרע זה מאם דלג באחת מג' ראשונות של תפלה באמצע, דיקאמן לן לעיל בסימן קיד סעיף ו' דאם נזכר קדם שפסם הברכה אין צריך לחזור לראש הברכה, וכן יראה לתמן תפלות: (ט) או שהמבקר בעצמו חזר בשבילן לומר במקום שפסקו לשמע: (כ) מאמר מרדכי, עין שם דמצדו כן, ועין שם עוד שכתב דאם התחיל המבקר לומר ברכה שלא תתקיי, הם צריכים לחזור לראש ברפת המזון, ולא העתקתי דין זה דלכל מה שמום דהוא אילו לפי מה שכתב המגן אברהם בסימן קפה בשם הרא"ש דכלהו ג' ברכות חשיבות כאחת, מה שאין כן לפי מה שהבאנו שם משארי ראשונים דלא סבירא להו כן, אף בזה אין צריך לחזור רק לתחלת אותה ברכה שדלגו בה לשמע: (מ) מה שאין כן כשלא גמר המבקר עדין הברכה לא מקרי דלגו באמצע שפסיד על ידי זה ראש הברכה: (מ) ולפי מה שכתוב בסעיף ז' דיש לנהוג לומר בעצמו עם המבקר בלחש, וכמו שאנו נוהגין, אף אם לא שמעו דברים שהם מעקרי הברכה מהמבקר אין להקפיד על זה, כיון שאמר בעצמו בלחש ולא דלג מהברכות: (ל) ט"ז:

הלכות ברבית המזון סימן קפג קפד

ג שם באחרונה
ס שם במקרא ע בית
יפה לדעת הרמב"ם
ותפודים פ הרא"ש
שם
צ ורש"ל שם

החתימות: הגה ונקדים לסים קצת קדם המברך כדי שיצנה אמן, כדלעיל סימן נט. אין נותנין כוס של ברכה אלא
(י) (כט) לטוב צ"ן (גמרא פרק אלו נאמרין): **ח** ילענין לשאל בברבית המזון מפני היראה או מפני הכבוד, יש
מי שאומר (ל) שדינה בתפלה: **ט** צריך לישב (לא) בשעה שמברך, בין אם היה הולך (לב) בביתו
כשאכל או עומד או מסב, כשמיגיע לברך צריך לישב כדי שייכל לבנו יותר. ובגם לא יהא מסב,
שהוא דרך גאון, אלא ישב (יב) באימה: הגה נראה לי דלאו דוקא המברך, אלא (לג) הוא הדין כל המסבין
לא ישבו בקלות ראש אלא באימה, מיהו, אם לא עשה כן, (לד) אפלו ברוך מהלך, בדיעבד יצא (רמב"ם סי':) י' יש
אומרים (לה) שגם ברבית מעין שלש צריך לאמרה מישיב: **יא** אם היה מהלך בדרך ואכל אינו צריך
לישב ולברך, לפי שאין דעתו מישיבת (לו) עליו: **יב** (לו) צאסור לברך והוא עוסק (יג) במלאכתו:

קפד לקבץ ברכה במקום סעודה, ועד כמה יכול לברך, ומי ששכח ולא ברך. ובו ו' סעיפים:
א מי שאכל במקום אחד, צריך לברך (א) קדם (ב) שיעקר (ג) ממקומו (הגה ועין לעיל סימן קעח). **ואם**

א ברכות ט

באר היטב

שטועים לומר שהם יוצאים בברכת המברך, על-כן חייב על כל אדם לומר
הברכות בלחש עם המברך, ע"ש. ובחש"ב פתח דצריכים לשמע עד הון את
הכל שהוא ברבית המזון, וכתב המ"א וכ"נ עקר: (י) לטוב צ"ן. פרוש, לשונא
קצו וגומל חסד בקמונו, רש"י: (יא) באימה. ידא שמים יהא נהור בשעת

משנה ברורה

ועל-פלפנים נהירו לומר עמו בלחש ברכה ראשונה, דאי לאו
הכי, להרבה פוסקים לא מקרי זמון כלל²², וכדלקמן בסימן ר
[אחרונים]. ולפי זה, מה שנהגין הרבה אנשים שאחר שאמר
"ברוך שאכלנו וכו'" כל אחד ואחד מברך בקול גם בפני עצמו,
(לב) שלא בדין הם עושין, אלא המברך צריך לברך ברכה ראשונה
על-פלפנים בקול גם כדי שישמעו המסבין, והם יאמרו בלחש
עמו מלה במלה, ורק בסיים הברכה יקדמו לסים כדי שיצנו אמן,
כמו שכתב רמ"א. ועין במגן אברהם שהוא מצד ההורות
כהתשב"ץ שסבירא לה, דעד הי"ן את הכל" צריכין לשתק ולשמע
ולכונן לצאת מן המברך ואמשם ואילך יברכו בעצמן בלחש עם
המברך, דעד שם היא ברכת הזמון, (ג) אכל אין אנו נוהגין כן.
(ג) ומכל מקום הטוב והנשר כשיודע במסבין שכינו לדבריו,
לעשות כהתשב"ץ, רק שיודיע להם מתחלה שיכוננו לצאת וגם
הוא יכונן להוציאם; ודוקא כשהשומעים פלם מבינים לשון הקדש,
(לד) דאי לאו הכי בודאי טוב יותר שיברכו בעצמן כל הברכת-
המזון ולא לצאת מן המברך [א"ר]: (כט) לטוב צ"ן²³. שהוא
(לה) שגוף קצו וגומל חסד בקמונו, שצאמר "טוב עין הוא יברך",
אל תקרי 'ברך' אלא 'ברך' [גמרא]: **ח** (ל) שדינה בתפלה.
שאינן שואלין ומשיבין כלל²⁴, (לו) והשעם, מדמצינו שהחמירו
חקמים בברכת-המזון שאין מברכין אלא במקום אחד בתפלה,
לאפוקי קריאת שמע שכול לאמרה במהלך מן פסוק ראשון
ואילך, ויש אומרים מ'על לברך' ואילך, וכדלעיל סימן סג, עין
שם במשנה ברורה: **ט** (לא) בשעה שמברך. ומסתמימת
(לו) הפוסקים משמע דגם ברכה רביעית אף שהיא מדרבנן צריך

(לב) חיי אדם; (לג) מגן אברהם; (לד) דהלא יש פמה פוסקים דסבירא להו לקמן בסימן קצו דמי שאינו מכין לשון הקדש לא יצא על-ידי
שמיצה מאזנים; (לה) רש"י: (לו) חדושי רבי עקיבא אינן בשם הא"ח" (לי) וכן נראה לכאורה מפה שמבאר בקפ"ד סעיף קטן ז במגן אברהם, עין שם.
אכן מדברי תלמידי רבנו יונה משמע לכאורה דדוקא בברך שהוא מדאורייתא, ע"ש, ואולם יש לומר דכיון דכל הג' ברכות שהוא עקר ברכת-המזון צריך
להיות דוקא בישיבה, ברכה זו נמי נגזר בתורה; אכן מדברי הפל"ו בהלכות ברכת-המזון מפה שכתב לענין רובכ, ע"ש, משמע דדוקא בג' ברכות שהוא
מדאורייתא מחמירין, וצריך עיון: (למ) לכוש ונולת תמיד: (לט) ואף דבסימן קעח שיער ה מביא הרמ"א עוד דעה דדוקא פת, כבר כתב שם הגר"א שיהעך
דעה האמצעית: (מ) וכן נראה לדברי, דאפלו באוכל כשהוא מהלך אין הדין ברור כל-כף להקל, עין בכל-בו ומוכח בבית-יוסף בקצור, וכל-שכן בזה שאין
להקל: (מא) אפלו אותם שהם מדרבנן, פן מוכח בירושלמי, מקור דין זה: (ב) מגן אברהם; (ג) חיי אדם. ומה שכתב על הפגן אברהם, ונחא מטעם
נדפסנה לו בהפגן אברהם, ולפי מה שכתבו אצלנו במגן אברהם לא קשה מידי: (א) עין בפרי מגדים לעיל בסימן קעח במשפחות י"ב סעיף קטן ט שפסק
על דברי הפגן אברהם בענינו שמקל לבחולה בראה מקומו, ובקרט לפי מה שכתב האגן העוזר שם, עין שם ומה שכתב עוד לענין מפנה לפנה לא קשה
מידי, דדוקא שם גבי קדוש מחמיר הפגן אברהם לבחולה משום אינו גרסות דגרסי בגמרא שם "מפנה לפנה", מה שאין פן לענין שנוי מקום, בודאי מפנה
לפנה לא חשיב שנוי מקום, כדאימת בגמרא שם, ולכן מתכנו ביש לו מניעה: (ז) מגן אברהם ותי"א"ד וש"א: (ח) חיי אדם, וכן מצד הפרי מגדים לעיל
שם, וברא שם דחינו במקום שאינו מקף מחצות, דאלו במקום הפקף מחצות אף ביותר מזה מותר, וכ"ל, ואפלו בלא שום מניעה היה מותר:

הַלְבוּת בְּרַכַּת הַמּוֹזֵן סִימָן קַפֵּג קַפֵּד

ביאורים ומוספים

ומן 'הרחמן' ואילך, כתב הבן איש חי (שנה א פ' חקת אות יח) שאין איסור להפסיק, אולם אסור לדבר שם בשיחת חולין.

ומי שאין לו פנאי, דעת הגרש"ז איערברך (ותן ברכה שם) שיכול לברך רק עד לעולם אל יחסרנו, אבל לא כדאי להפסיד ברכות אלו [ומ"מ יברך ברכת האורח].

[משנ"ב ס"ק כח]

דאי לאו הכי, להרבה פוסקים לא מקרי זמון פלג²².

22 אמנם לקמן (סי' ר ס"ק ט) כתב, שהמשלים לעשרה אינו צריך להפסיק רק עד 'ברוך אלהינו שאכלנו' וכו' ולא יותר, ומשמע שגם בכה"ג נחשב הדבר כזימון.

[משנ"ב ס"ק לא]

אף שהיא מדרבנן צריך לישב, כי היכי דלא לזלוזלי בה²⁵.

25 וכתב הכף החיים (סי' קצא ס"ק ה) שראוי לשבת עד שיאמר 'עושה שלום', שהוא כמו 'עושה שלום' שבתפילת העמידה שעוקרים בו את הרגליים.

[משנ"ב ס"ק לו]

היננו כל הכרכות²⁶ וכו', ששם מבאר היטב²⁷.

26 אמנם, תמה לעיל (סי' סג ס"ק יט) על משמעות השו"ע שם (סעי' ז) שמותר לעסוק במלאכה בברכות קריאת שמע, ונשאר בצע"ג.

27 שם (ס"ק ה) ביאר, שאפילו תשיש קל אסור לעשות, וכל שכן שלא יעסוק בדבר שצריך לשים את ליבו אליו. ועוד בגדר תשיש קל, ראה מה שכתבנו על המשנ"ב שם.

עוד כתב שם בשם ה"י, שטעם הדבר שאסור לעשות מלאכה בשעת אמירת ברכה כיון שזה מורה שהברכה אצלו על צד המקרה, ותכלל הדבר במאמר התורה 'ואם תלכו עמי קרי' דהיינו שלא יהיה המצוות אצלו על צד המקרה בעלמא, והוסיף, שלפיכך גם יש להיזהר שלא לעיין בשעת ברכת המזון ובשאר ברכות אפילו בדברי תורה, משום שאף זה מורה על היות הברכה אצלו על צד המקרה.

ואפילו אם התחיל במלאכה קודם שהתחיל לברך, כתב לקמן שם (ס"ק ו) שצריך להפסיקה בשעה שמברך.

וגם לרמזו בעיניו, כתב הערוך השלחן (ס"ח) שאסור בברכת המזון, כיון שדומה היא לתפילה.

סימן קפד

לְקַבֵּעַ בְּרַכָּה בְּמָקוֹם סְעוּדָה, וְעַד פְּמָה יָכוֹל לְבָרְךָ,
וְמִי שֶׁשָּׂכַח וְלֹא בָרַךְ

[משנ"ב ס"ק א]

אֶפְשָׁר דַּיֵּשׁ לְהַקְלֵל בְּשַׁעַת הַדְּחָק¹.

1 ואם כוונתו בשעת ברכת 'המוציא' לאכול במקום אחר, כתב לעיל (סי' קעח ס"ק לג) שמותר אף לכתחילה, משום שני המקומות נחשבים כמקומו [ואם רגיל לעקור מחדר לחדר, ראה מה שהתבאר בזה לעיל סי' קעח ס"ק ג].

[משנ"ב ס"ק כט]

לְטוֹב עֵין²³.

23 והתבאר בשו"ע לקמן (סי' רא ס"א) ובמשנ"ב שם (ס"ק א), שהגדול בחכמה שבכל המסובים הוא יברך, ובמקום שיש בעל הבית, הריחו נותן לאורח או לאחד מבני הבית לברך כדי שיברכו את בעל הבית ב'ברכת האורח' [וראה בסודר יעב"ץ (הנהגת הסעודה סי' יד, ג סעי' יג סקט"ז עמו' 119)], שגדול או אורח הריהם קודמים לטוב עין].

ובליל הסדר, כתב הרמ"א לקמן (סי' תעט ס"א) ובמשנ"ב שם ס"ק יג, שנהגו שבעל הבית מברך ברכת המזון אפילו אם יש לו אורח, שכיון שאמר 'כל דכפין ייתי וייכול' הרי הוא נחשב טוב עין וכו'.

[משנ"ב ס"ק לז]

שְׁאִין שׁוֹאֲלִין וְמְשִׁיבִין פְּלִלָּה²⁴.

24 אולם לענין עניית 'קדושה' ו'ברכו' [אפילו] באמצע הפרק, ועניית 'אמן' בין הפרקים, צידד החזו"א (א"ח סי' כח ס"ק ג) שאינו חמור מקריאת שמע, ומותר [וראה פרטי הדין לענין ק"ש, בשו"ע לעיל סי' סו ס"ג ובמשנ"ב שם]. והוסיף, שגם לענין מלך שואל בשלזמו או נחש כרוך על עקיבו, אין להחמיר בברכת המזון יותר מק"ש [וראה פרטי דין הפסק בק"ש מפני היראה בשו"ע לעיל (סי' סו ס"א), ובמה שכתבנו שם על המשנ"ב ס"ק ב].

מאידך, הכף החיים (ס"ק מה) כתב בשם כמה אחרונים שכיון שדינה כתפילה אין לענות אפילו קדיש וקדושה וברכו, אלא ישתוק וישמע כדן תפילת שמונה עשרה, ואם שמע 'מודים' ירכין ראשו לאותו צד שהקהל משתחוים.

ודעת הגרש"ז איערברך (ותן ברכה עמ' יב שש"כ תיקונים ומלואים לפני' הע' א) שאין לענות אמן בברכת המזון על ברכה ששומע מאחר, שאף כשתיים ברכה בברכת המזון ושומע את אותה ברכה מאחר, אין לו לענות אמן משום שדין ברכת המזון כדן שמונה עשרה, מלבד כשיש זימון, שיש לענות אמן על ברכת המברך, ואפילו בזמניו שאיננו יוצאים מן המברך. והוסיף, שעל 'יעלה ויבא וכו' זכרנו וכו'" אין כלל חיוב לענות אמן, ואסור לענות אפילו בשומע מהמומן.

ודין ברכה רביעית, כתב הערוך השלחן (ס"ח) שלכו"ע אין דינה כתפילת שמונה עשרה, משום שהיא מדרבנן. מאידך, הכף החיים (שם) כתב בשם הבן איש חי, שדין ברכה רביעית כדן שלש ברכות [שלדעתו אסור לענות בהם לקדיש וקדושה וברכו].